

REZILIENȚA BRANDULUI DE ȚARĂ

UN PARIU DE CÂȘTIGAT PENTRU ROMÂNIA

CUPRINS

PREFAȚĂ.....	9
PLEDOARIE PENTRU O ALTFEL DE CARTE	15
Capitolul I.....	23
CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ APLICATĂ – PUNCTUL ZERO PENTRU DOBÂNDIREA REZILIENȚEI NAȚIONALE	
Capitolul II	35
JALONAREA CONCEPTULUI DE IDENTITATE NAȚIONALĂ PRIN BRAND	
Capitolul III.....	85
DELOCALIZAREA ȘI MIGRAȚIA INVERSĂ - OPORTUNITĂȚI PENTRU AFACERILE DE BRAND	
Capitolul IV	113
DESPRE TURISM ȘI AGROTURISM CA INSTRUMENTE DE REBRANDUIRE NAȚIONALĂ ȘI ATRAGERE DE CAPITALURI COMPLEXE	
Capitolul V.....	151
SECTORUL AGRO–ALIMENTAR: VECTOR INTEGRATOR AL BRANDULUI DE ȚARĂ	
Capitolul VI	171
MODELUL <i>VALENTINO</i> , PAS CU PAS: ADMINISTRAREA ȘI GESTIONAREA UNEI AFACERI IN DOMENIUL AGROTURISTIC	
Capitolul VII.....	199
IDEI INOVATIVE PENTRU UN BRAND REZILIENT. ARGUMENTE ȘI REZULTATE VALIDATE WEB OF SCIENCE	
GLOSAR DE TERMENI	215
ANEXA.....	221
Revista lucrărilor științifice <i>Web of Science</i> , (co)autorate, cu legătură directă cu subiectele tratate	
LISTA DE PRESCURTĂRI ȘI ACRONIME	229
LISTA FIGURILOR.....	230
LISTA TABELELOR.....	231
REFERINȚE BIBLIOGRAFICE.....	233
INDEX.....	245
ANEXA.....	248

Capitolul I

CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ APLICATĂ – PUNCTUL ZERO PENTRU DOBÂNDIREA REZILIENȚEI NAȚIONALE

Necesitatea realizării acestui demers pornește din ideea că există soluții reale și viabile oriunde - la nivel local, regional și național - pentru administrarea și gestionarea unei afaceri inteligente și nu doar pentru supraviețuirea pe piață. Aceasta este legată, consensual, de dezvoltarea și crearea unui brand cu implicații naționale. Lucrarea de față reprezintă rezultatul unei cercetări de mai mulți ani, bazată pe date și informații din literatura de specialitate, din strategii relevante de la nivel local, național și european, pe date și informații statistice puse la dispoziție de entități relevante precum Institutul National de Statistică sau Oficiul Registrului Comerțului și multe altele enumerate în text. La acestea se adaugă un volum impresionant de date obținute metodologic din utilizarea instrumentelor de cercetare cantitativă și calitativă aplicată, în mod particular, turiștilor sosiți în agropensiunea Valentino.

Cea mai importantă problemă ivită încă de la inițierea demersului științific a fost legată de modalitatea de abordare, potrivită și convenabilă, pentru a stârni curiozitatea și interesul asupra acestei teme, considerate de autor ca fiind de maximă importanță pentru viitorul *social sapiens* și al ținuturilor de baștină. Abordarea firească constă în găsirea unui răspuns adecvat la cea mai excitantă întrebare: ce trebuie făcut ca un studiu științific să fie considerat unic, original, inventiv și creativ în implementarea sa economică. Din această perspectivă, există mai multe elemente cheie care atrag atenția în mod particular.

În primul rând, reușita unui stagiul prelungit de cercetare doctorală nu se oprește doar la a defini un portofoliu problematic și a folosi anumite „metode de cercetare” pentru punerea în pagină, cu succes, pe bază de documentare pe date empirice, colectare și analiză. Cu cât căutarea este mai amplă cu atât accentul cade asupra unui proces evolutiv de cercetare care, dincolo de condiții, fapte, acte și decizii, cuprinde în sine, chiar pe autor și viața lui, un „proces de cercetare viu și dinamic”, de la început și până la sfârșit. Cercetarea ca metodă, reprezintă doar o fază în acest proces complex, poate cea mai ușoară, pentru că este definită și structurată *ab initio* de către un număr mare de oameni de știință, mult mai capabili și competenți decât autorul, mult mai influențați și chiar afiliați la diferite dogme și filozofii dar, cu siguranță puțin interesați de demersul vieții autorului, de dorința lui de a face ceva special, original, pentru a-l lega cu trecutul cluster-ului său familial și cu nevoia de a lăsa ceva pentru semeni și viitorime.

De obicei, manualele referitoare la cercetările metodologice acoperă metodele de cercetare în profunzime dar ignoră provocarea, legătura vitală cu problematica specific structurată și subliniată prin teoretizare și gândirea cercetătorului profesionist, ceea ce generează, de cele mai multe ori, condițiile cercetării empirice. Experiența de la care a pornit autorul și ideea prezentei cărți, construită pe consultări cu specialiști și cadre didactice de recunoaștere internațională, a creionat drumul prin hățișul științific, dincolo de alegerea metodelor de cercetare adecvate. Au devenit, astfel, mai importante întrebările referitoare la cuantificarea gradului de interes pentru anumite idei, sublinierea utilității cercetării, modalitatea de a construi teorii științifice care să ducă la trezirea unor abilități esențiale pentru integrarea noțiunilor abstracte în demersul concret ce ține de îmbinarea perfectă a intereselor particulare cu cele generale sau de grup, într-o simbioză proiectată, recunoscută, acceptată și validată științific.

În al doilea rând, dimensiunile tezei de doctorat proiectate în prezenta lucrare, definite printr-un design original cuprins între rigorile procedurale de protocol academic și nevoia de compactare conceptuală, au impus concentrarea pe concepte esențiale și pe ierarhii corespunzătoare în tratarea adecvată a problemelor mai puțin relevante sau a celor care sunt doar tangențiale.

Îndrăzneala duce speranța că rezumarea **compactă a tuturor** conceptelor importante în ordinea lor firească demnă **de un *state-of-the-art*** de sorginte calitativ-inovativ va instiga nu doar la o **lectură fugară** a gândurilor și recunoașterea eforturilor științifice dar și la **aprecierea** corespunzătoare a dorinței de a transforma acest vis în realitatea unei Români dornice de a deveni modernă, adevărat cămin pentru tinerii căutători de afirmare, pentru cei care vor lăsa deoparte gândul băjeniei și vor decide să-și găsească drumul potrivit în țara lor.

Există o multitudine de argumente care susțin, aparent inofensiv, una sau cealaltă dintre cele două concepte - știința sau cercetarea de înaltă clasă în sine. Unii confundă cercetarea fundamentală cu activitatea de căutare pe internet. Alții agreează modalitatea *social media* de a efectua cercetări sub forma sondajelor pe anumite teme de interes local sau public - de la vânzări la alegeri electorale. Cercetarea se referă și la activitățile de colectare sau analizare a datelor despre subiectul propus, a diferitelor soluții potențiale pentru remedierea unor probleme instituționale, organizaționale, procesuale, operaționale sau informaționale specifice.

Cercetarea devine științifică când: contribuie la un corp de știință și urmează una sau mai multe metode științifice. Elementul științific se referă la un corp de cunoștințe organizat semantic și sistemic, indiferent de domeniul de anchetă prin folosirea unei „*metode științifice*”. Spre deosebire de științele naturii, științele sociale se referă la, și reprezintă oamenii în afilierea lor obișnuite - grupuri, firme, societăți sau economii sau în atitudinea și comportamentele lor individuale sau colective, împrumutând elementele de influență interdisciplinară și contribuind, astfel, la obținerea de rezultate cu un grad de acuratețe ridicat [Bhattacharjee, 2012].

Scopul științei rămâne cel de a crea cunoștințe științifice. Cunoașterea științifică se referă la un corp generalizat de legi și teorii pentru a explica un fenomen sau un comportament de interes, ambele dobândite, folosind metoda științifică [Bhattacharjee, 2012]. Cum scopul cercetării științifice este să descopere legi și să postuleze teorii care pot explica procese și fenomene, este importantă și construirea de cunoștințe științifice deschise la cunoaștere și analiză și acceptarea și, eventual, validarea lor chiar dacă această cunoaștere se dovedește a fi imperfectă sau în nevoie de explicații ale unui „*adevăr de*

natură multiplă". Ca atare, pot exista explicații bune sau slabe, în funcție de măsura în care aceste explicații se potrivesc la realitate, după cum pot exista teorii bune sau sărace. Progresul ideilor de față poate contribui, sau nu, la adâncirea cunoașterii. Cu siguranță, însă, vor marca progresul în timp spre teorii mai bune, prin observațiile analiștilor, prin exactitatea și performanța instrumentelor de raționament logic, mai informat.

Plecând de la faptul că teoriile și observațiile reprezintă cei mai importanți piloni ai științei, lucrarea de față folosește și atribuie cercetării științifice ambele niveluri clasice de preocupare și analiză: nivelul teoretic - de dezvoltare a conceptelor abstracte despre fenomenele și procesele socio-economice și relațiile dintre ele și nivelul empiric - preocupat de testarea și aplicarea acestor concepte și relații pentru a percepe multidimensional **realitatea și a o reflecta** la nivelul societății. În cercetarea doctorală s-a făcut **uz de deplasarea** continuă bivectorială, între teorie și observații ca **elementele componente** validate ale științificului în cercetare. Folosirea **cercetării inductive**, pentru deducerea conceptelor teoretice și a modelelor **din datele observate**, nu exclude cercetarea deductivă, scopul fiind testarea conceptelor și a tiparelor teoretice cunoscute, întrebuițând noi date empirice. Astfel, acest fel de îmbinare permite construirea propriei teorii și analizarea propriilor rezultate.

Din această perspectivă, prima parte a lucrării se construiește teoretic, prin cercetare inductivă. Testarea teoriei se realizează în a doua parte prin cercetare deductivă; ambele rămân însă critice de dragul științei și pentru progresul acesteia [Bhattacharjee, 2012].

Vizualizarea celor două tipuri de abordări procesuale se face într-o relație helicoidală astfel încât fiecare iterație dintre teorie și datele folosite să contribuie cât mai bine, la o bună și mai clară explicare a conceptelor, proceselor și fenomenelor de interes și la elaborarea originală a ideilor puse, în final, în practică.

Efectuarea cercetărilor științifice necesită cunoaștere și abilități specifice atât teoretice cât și metodologice, pentru operarea corectă și realistă la nivel teoretic, și respectiv, empiric.

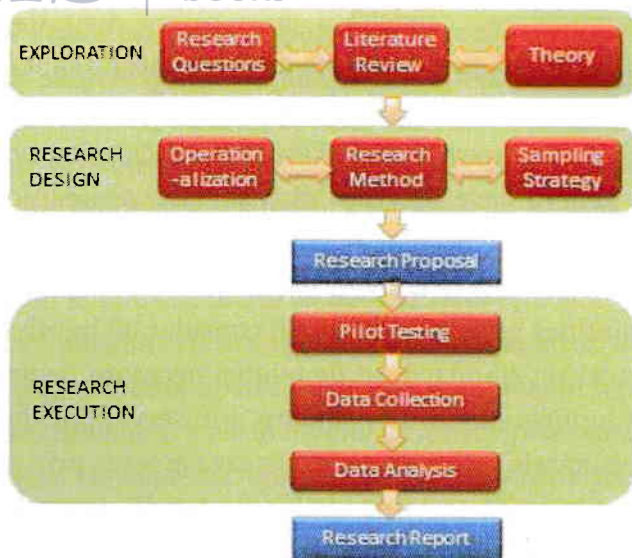
Abilitățile metodologice de „*know-how*” sunt **relativ** mai greu de stăpânit pentru că necesită calități de observație și **reflecție tacită**, generate

de experiența acumulată prin studiu, prin prelucrare în manieră personală a datelor, prin modelarea capacității de a reține doar datele necesare subiectului abordat și/sau prin folosirea de către autor a calității de a scoate la lumină rezultatele personale, consecință a participării sale la conferințe internaționale de rang superior, publicarea de articole în reviste și jurnale *Web of Science* generatoare de citări și respectiv, asumarea de concluzii privitoare la reținerea celor mai potrivite idei pentru crearea bazei de elemente științifice aplicate în cercetarea individuală propriu-zisă.

Metoda științifică reținută pentru a fi considerată în cercetarea de față face referire la acel set standardizat de tehnici necesare pentru construirea cunoștințelor științifice: modul de validare a observațiilor, felul în care se interpretează rezultatele și cum se generalizează acestea prin aplicarea lor la ideile personale în practică, testarea ideilor și a teoriei generale în practică și realitatea personală, pentru modificarea lor spre îmbunătățirea domeniului de studiat. Astfel, metoda folosită are în vedere următoarele elemente:

- ✓ *replicabilitatea la ideea propusă* prin studiul doctoral inițial, pentru a obține rezultatele scontate,
- ✓ *precizia în reținerea, înțelegerea și măsurarea conceptelor teoretice* pentru testarea corectă a ideilor personale aplicate în partea practică a tezei de doctorat,
- ✓ *asimilarea corectă a teoriilor folosite*, măsurate, testate și aplicate în studiul individual efectiv,
- ✓ *dozarea măsurii* în reținerea acelor explicații cu interpretări multiple ale proceselor, fenomenelor și comportamentelor, pentru a împiedica urmărirea teoriilor prea complexe sau bizare, bazate pe frivolitate sau pe un număr nesfârșit de concepte și relații care oferă puțin din toate, dar nimic în special. Din această perspectivă, metoda include o varietate de cercetări, abordări, instrumente și tehnici: date calitative și cantitative, analize statistice, experimente, anchete de teren, cercetări de caz și așa mai departe, toate dedicate înțelegerii științei și realității, conform principiului că metoda științifică funcționează în primul rând la nivelul empiric al cercetării, prin observație, analiza și interpretarea datelor și faptelor (Fig. nr. 1.1.).

Figura nr. 1.1. Funcționalitatea modelului de cercetare

Sursa: Bhattacharjee, Anol. 2012.

Recunosc că prea puțin din acest amestec de metode rămâne relevant, în teoria acestei cercetări. Cu siguranță, însă, el poate deveni provocator la nivel practic. În ceea ce privește tipologia cercetării științifice folosite, lucrarea de față este exploratorie, descriptivă dar și explicativă. Ea își dezvăluie scopul și magnitudinea extinderii asupra fenomenelor studiate și considerate piloni de reziliență economică - delocalizarea, migrația inversă, dar și asupra acelor elemente fundamentale ale realității economice, posibili vectori de satisfacție socială. Suprapunerea lor pe sectoarele economice cercetate în studiu au generat extinderea la nivelul practic, al creării unui nou instrument de înlănțuire logic-realistă a problematicii sociale, în confruntarea economică limitată de hățișul legislativ, de inconsistența deschiderii la nou, de dorința de creștere a nivelului de trai și a gradului de recunoaștere politico-socială la nivel internațional.

Cercetarea, de tip descriptiv, este orientată și spre alegerea observațiilor și detalierea documentării asupra fenomenelor de interes. Comparațiile *ante* și *post factum* permit aprecieri despre realitatea și tendințele de dezvoltare conjuncturală, prezentarea evenimentelor în perspectiva temporal-cronologică sau interpretativă referitoare la însemnătatea sau valoarea lor.

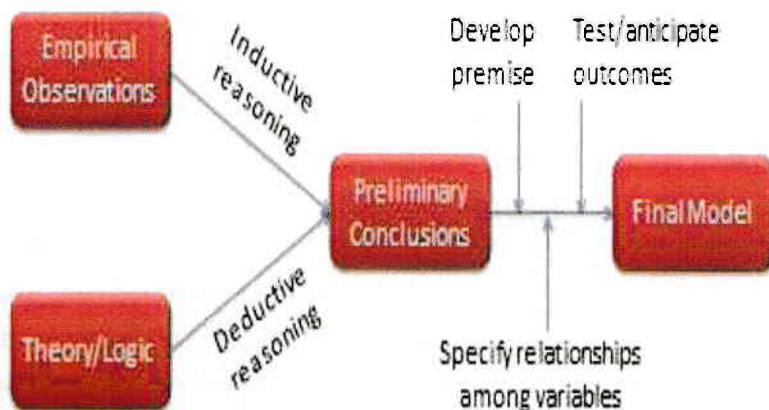
Explicarea conceptelor, fenomenelor, a problemelor sau a comportamentelor facilitează găsirea de răspunsuri adecvate și **adoptarea celor mai potrivite** cu realitatea studiului de caz asumat și construit. **Cu siguranță**, este necesară sublinierea faptului că procesul de căutare a explicațiilor de conjunctură pentru evenimentele observate necesită **abilități teoretice** și de interpretare puternice, intuiție, perspectivă și **experiență personală**. Dacă această muncă este bine făcută merită aprecierea adecvată.

Gândirea critică și *Cercetarea creativă* rămân, totuși, favorite în demersul prezent. Cercetarea critică, denumită și teoria critică, propusă de Max Horkheimer și Jurgen Habermas [Forchtner, 2011] în secolul al XX-lea, păstrează idei similare de critică și rezolvare a inegalităților de orice natură și afirmă că oamenii pot și au nevoie de acțiune conștientă pentru a identifica nevoia de schimbare și a o implementa circumstanțelor lor sociale și economice, deși capacitatea lor de a face acest lucru este constrânsă fie de limitele de cunoaștere și educație fie de diversele forme de dominare și inechitate socială, culturală și politică.

Din această mare bătaie se finalizează modelul de implementat. Unele dintre abstracțiile mentale dorite a deveni axa cercetării **doctorale** fac referire la nevoia de unitate în analiză, la construcția creativă de **ipoteze**, de operaționalizare realistă și la inserția acelor teorii, modele de **inducție sau deducție** potrivite scopului propus.

Unicitatea și unitatea analizei se împletesc cu **obiectivele fundamentale** și adiacente ale scopului propus. Uneori, chiar dacă înțelegerea acestei unități a fost greoaie, ea a fost întotdeauna corectă, pentru că a stat la baza alegerii parcursului de cercetare a datelor și a modalității de explorare, descriere și explicare a acestora. Construirea unei noi realități pe baza conceptelor abstracte generează consistență și personalitate atât abordării științifice cât și rezultatului final. (Fig. nr. 1.2.)

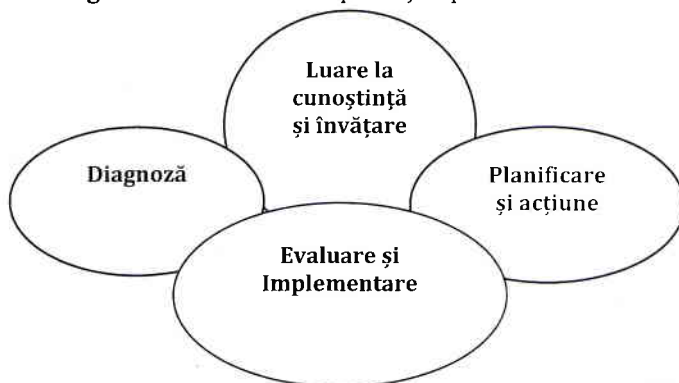
Figura nr. 1.2. Procesul de construire a unui nou model

Sursa: Forchtner, Bernhard. 2011.

Revizuirea literaturii de interes a devenit extrem de complexă ca urmare a gradului ridicat de interdisciplinaritate și de interoperabilitate a conceptelor reținute pentru construirea modelului adecvat. Scopul revizuirii literaturii a constat în: crearea unei documentări recente a stării actuale a cunoștințelor în domeniul de studiu; identificarea principalilor autori cu contribuții cheie oglindite în articole, teorii și descoperiri; descoperirea lacunelor în cunoștințe din această zonă de cercetare. Toate acestea au permis și construirea unei noi ipoteze de lucru, dinamice și interdisciplinare, cu aplicabilitate la realitatea din țara noastră. (Fig. nr. 1.3.).

Figura nr. 1.3. Ciclul etapelor și faptelor cercetării

Conceptualizarea și operaționalizarea modelului nou creat cuprinde procesul de identificare, folosire și urmărire a unui set de indicatori elaborați în favoarea susținerii ideii creative de implementat în practica actuală. Valoarea numerică sau calitativă atribuită indicatorilor și rezultatelor pe o perioadă mai mare de timp va permite etichetarea modelului ca unul creativ și aplicativ la realitățile din țara noastră, va facilita acceptarea și validarea sa prin realitățile societății viitoare. Interpretarea multiscop a cercetării scoate în evidență calitățile sale cantitativ-calitative alături de dimensiunea realistă a produsului de cercetare în sine ca fiind real, activ, dinamic și apreciat de partenerii sociali [Susman & Evered, 1978].

Din perspectiva realității, la nivelul comunei/stațiunii Costinești, numită, aici, simplu, Costinești, există șomaj și persoane aflate în risc de sărăcie și este de așteptat ca prin dezvoltarea unei afaceri în domeniul agroturismului, capabilă să creeze noi locuri de muncă, să genereze venituri importante, să crească atracția turiștilor pentru acest loc și să poată crea un brand propriu care, ulterior, să genereze implicații naționale.

La nivel metodologic, în etapa de cercetare, pentru a asigura validitatea datelor obținute, s-a optat pentru utilizarea unui design mixt de cercetare. În acest sens, s-a considerat oportună urmărirea principiilor triangulației. A fost folosită o metodologie mixtă bazată pe metode calitative - sinteza, analiza de conținut, comparația, analiza documentară, și metode cantitative - anchetele individuale bazate pe chestionar cu răspunsuri închise. Pentru metoda cantitativă, cele mai potrivite s-au dovedit chestionarele individuale completate de un operator asupra turiștilor din eșantion (chestionare individuale completate de turiștii sosiți în agropensiune, respectând pasul statistic).

Metodologia propusă pentru realizarea studiului a vizat utilizarea, în principal, a următoarelor trei metode de cercetare:

1. *Analiza aprofundată și comparativă/recenzii de documente/lucrări/literatură de specialitate (cărți, studii, articole științifice, strategii etc.) relevante din perspectiva abordării termenilor și a noțiunilor de brand, brand de țară și branding, a fenomenului de delocalizare și migrație inversă, a sectorului de (agro)turism și agroalimentar dar și consultarea documentelor*

programatice ale Uniunii Europene, României și ale județului Constanța (strategii europene și naționale, legislație, documente programatice, rapoarte de cercetare, surse de informație online), aferente perioadei de programare curentă.

2. *Analiza secundară* a unor date statistice precise, oficiale și exacte (Institutul National de Statistică și Studii Economice, Ministerul Finanțelor Publice, etc.) și interpretarea acestora.
3. *Cercetarea cantitativă* realizată pe baza interviurilor individuale, a chestionarelor completate de turiștii din eșantion sosiți în agropensiune (respectând criteriile de reprezentativitate).

1. Pentru analiza documentară logica ierarhică a cercetării a fost considerată cea mai potrivită; abordarea de tip „*top-down*” plecând de la sursele existente la nivel european, național, până la cel regional, județean și local a constat în trecerea în revistă și aprofundarea principalelor acte normative, strategii naționale și europene, legislație din domeniile de interes, cărți și articole de specialitate și studierea temeinică a termenilor și a noțiunilor - brand, brand de țară, *branding*, delocalizare și migrație inversă, a sectoarelor de (agro)turism și agroalimentar. A ajutat mult crearea unei liste extinse de documente – acte normative, strategii europene și naționale, rapoarte de cercetare, cărți, articole științifice care au fost ulterior analizate. Prin raportarea critică la aceste acte și mărturii, analiza documentară a avut ca principal scop descrierea și explicarea înțelesurilor termenilor și a noțiunilor sus-enumerate și a evoluției acestora în România. Pentru consultarea cărților, documentelor, studiilor, articolelor științifice care nu au fost disponibile în format tipărit, s-au folosit surse electronice, paginile web ale diferitelor instituții (Comisia Europeană, Ministere, Institutul Național de Statistică și Studii Economice (INSSE)).

2. Analiza secundară de date statistice din surse oficiale a vizat, în principal, identificarea celor mai recente date statistice oficiale pentru conturarea imaginii de ansamblu a fenomenelor de delocalizare și migrație inversă, de turism și agroturism, a sectorului agro-alimentar și efectele lor asupra rentabilității și profitabilității companiei dezvoltate și gestionate. Datele folosite provin doar din surse oficiale recognoscibile.

3. Cercetarea cantitativă s-a realizat prin interviuri individuale „față în față” în incinta agropensiunii, prin aplicarea chestionarelor la nivelul turiștilor din eșantion (chestionare individuale realizate la nivelul turiștilor sosiți în agropensiune cu respectarea pasului statistic). Metodologia de desfășurare a cercetării cantitative sunt parte integrantă din anexele tezei de doctorat.

Dincolo de cele deja menționate, coroborat cu definiția conceptului de etică așa cum este el prezentat de dicționarele de recunoaștere internațională - Webster Dictionary și de DEX lucrarea de față merită a fi considerată din punct de vedere etic, drept originală prin efortul interdisciplinar, inovativă prin abordare, fiind un ghid orientativ de cunoaștere și implementare pentru cei care au avut curajul, în repetate rânduri, să o ia de la capăt și să realizeze ceva bun pentru ei, pentru semenii, pentru societate.